

lesarabrøv

Málslig almanna-neyðtøka

Fyri fyrst vil eg takka Sosialin-um hjartaliga fyri greinina hjá Hanusi Andreassen um føroyskt mál, og taki eg fult undir við hugsjónum og gleggja innliti hansara í ta neyðtøku, fólksins mál hevur verið fyri í Føroyum.

Fólkið verður meir og meir vavt inn í málsligan frumskóg, har tað festist fastari og fastari í málloysi, tí málið verður avskeplað, ikki av fólki vanligu, men av teim »ex cathedra» sum gera mál okkara fullkomiliga ónýtligt. Ikki undarligt at fólkið forfalla til »Billedblads»-mál.

Lat okkum taka eitt dømi. Føroyingar hava aldri kent til samfelagsligar skipanir fyri sosialan styrk, hóast grannalond okkara, sum eru meir framkommin, hava havt feril av slíkum leingi — fyri ikki at nevna socialistisku londini. Men nú er ein biti av slíkum komini, vit hava fingið sosialmálaráð og skrivstovu at taka sær av sosialum málum. Men tað sosiala málið sum hevur verið størsta problemið er sjálvt málið »sosi-
alt» málsliga.

»Sosialt» eitur á øðrum málum »Social, Soziales, Social, og so víðari, líka frá fransskum, danskum, enskum, norskum til russiskt. Hóast tað upprunaliga merkir »felags», so hevur hugtakið »sosialt» fingið ein serstakan týðning, tí tað hevur verið til so leingi í mongum málum, ein týðning, sum ikki kann skiftast um við annað orð sum tá aðrir skifta buksur. Og allarhelst ikki við orð sum hava ein týðning frammanundan. Hetta ger málið flokt og fátækt, og tey sum skulu tosa tað vinglandi.

Men Oraklið á Trøðni hevur talað: »sosialt» eitur í føroyskum »almanna». Fyri tað fyrsta er tað heilt málfrøðisligt misvisandi. Á øðrum málum er orð til sum eitur »alment». Hetta er tað øvugt av »specielt», tvs., nakað serstakt. »Alment» er nakað sum er galdandi fyri ein stóran part av veruleikanum, »specielt» ella serstakt, nakað sum er

galdandi fyri einstakar lutir, víðurskipti ella hendingar.

Men føroyingar hava havt orðið »alment» í langa tíð við einum øðrum týðningi, nevniliga »officielt», ella alment móttvegis tí privata, einstaklingsognini. Hetta er ein nýtsla av hugtakinum, sum hevur verið nýtilig millum fólk, og sum tað er ein brotsgerð at fara at flokja.

Men onki er fróðskaparheilmum ovboðið. Nú er sett á stovn »almanna-stovu»: tvs. ein stova fyri allar menn, tvs. fornorrønt fyri »øll fólk». Fyri tað fyrsta sigur hetta orð einki um hvat henda »stova» skal nýtast til, hvørja uppgávu hon hevur, men einans at hon er »almenne», tvs. galdandi fyri øll fólk; fyri tað kundi hon verið ein skattastova (nei, biðja nú, tað eru ikki øll sum gjalda skatt), ella ein skemtistova fyri øll, ella mótisalur har »øll eru vælkomini», osv. Orðið sigur einki um uppgávuna, funktiónina.

Hetta royna menn at bota um við at pota fólk nýggjan týðning av orðinum inn í høvdið. Vónandi fer hetta heilavaks ikki at eydnast, tí so verða føroyingar eitt hugtak fátækari, og eitt sindur ørvitisligari í mun til orðanýtsluna í grannalondum okkara. Tá tosað verður um sosialar skipanir verður nú tosað

um »almanaskipanir»: eitt heiti sum bert sigur at tær galda fyri Guð og hvønn mann, ikki hvat tær eru fyri nakað. Vit hava fingið »almanasjórar» (eitt hugtak, sum ljóðar næstan gudiligt í mínum oyrum: »ein sum stýrir øllum monnum») og »almanna» her og »almanna» har.

Skulu vit fylgja hesum logikki víðari, má »socialisma» eita »almanalæra» tvs. læran um Guð og hvønn mann, og setningar setningar sum »hasin maðurin er sosialur», so er tað »halda, sum hann er almennur», og **Sosialur-urín**, ella »almanalingurín».

Men skemt til síðis, hóast ein ikki veit um ein skal flenna ella gráta at valdi orðasmíðjanna í føroyskum í dag. Skulu vit halda fram at lata »heir laturligheitir okkum lynda? Heldur henda málsliga neyðtøka fram, so verður bæði mál og fólk avskeplað áðrenn leingi um liður.

Eitt sitat úr **Sosialinum** (Almenninginum) hin 25. mai: »heimahjálpararnir, sum fingur prógv, nú, m.a. høvdu hesar lærugreinar: **almennakunning** .. (osv.).

Er tað læran um at læra almenningin at kenna? Ella hvat í verðini stendur hetta orðið fyri?

Yvir....

Rúmbúgi II
Mánaðsteiðin »Alpha»

Ítróttur og kapitalista-spekulatióin

Tað var gamalt, at ítróttarlívið skuldi vera óheft av religiøsnum ella peningaligum áhugamálum og valdi. Á ítróttarvøllinum móttast fólk og gloymdu dagliga hattið og mótsetningarnar, peningaspekulatióin og bardagin um ævigar sannleikar — har vóru øll vinir, líka mikil um tey vóru óvinir dagligt.

Tað er nýtt, at spekulatióin hjá kapitalistunum vundið sær vald á ítróttinum eisini. Nú verða búarnir ikki longur valdir eftir vakurleika, eftir líti, eftir útsjón, nei: nú velja menn millum hvørjar reklamur skulu

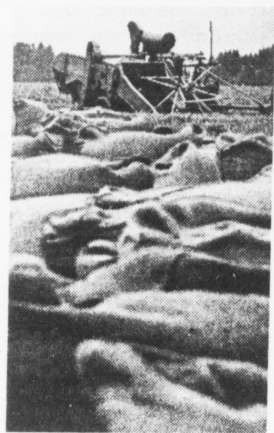
heftast uppá ítróttarmannin, eftir hvør fyriteka kann gjalda mest fyri at hava sitt býmerki ella rakstrarróp málað á tað besta liðið. Vinnur HB, so vann JP-KAFFI, ella vinnur tað eina aðra ferð, so er talan um, at SKÁLABÚÐIN vann fót bóltstyst. Sjálvst lógtingsmenn og lógmenn hava verið sparkandi reklamur fyri ymsar vørur. Tað endar við at ítróttarlívið bara halda upp at við at nevna seg »Havnar Bóltfelag» ella »Tvøroyrar Bóltfelag», og í

Goymslu av neyðsynjavøru um kríggj skuldi brostið á

Í londunum uttan um okkum, sum t.d. í Danmark og Noreg, hava mynduleikarnir í seinnu árum stílað fyri tiltøkum at hava goymslur av neyðsynjavørurum tøkari í eini kreppustøðu, sum kundi tikið seg upp. Her verður sjálvsagt fyrst hugsað um at eitt kríggj skuldi brostið á, sum velt hevði, at londini knappliga mistu allar møguleikar at fáa neyðsynjavørur tilfluttar, sum hveiti, aðrar matvørur og ikki minst brennievni — olju.

Nú veit eg ikki hvat ið okkara landsstýri hevur gjørt í so máta, men eg vildi hildið tað var vert hjá landsstýri og lógtingi at umhugsja nakað tað sama í okkara føri. Vit liggja ikki minni verri fyri enn londini uttanum okkum, helst munin verri um ein heimskreppa skuldi tikið seg upp og kvett øll bond við vesturheimin, sum vit eru partur av.

Hendir tað, at eitt stórkrigg av nýggjum brestir á, verður tað í fyrstu syftu her í vesturheimi. Ti er min hugsan, at tað hevði verið rætt, ja beinleiðis neyðugt at mynduleikar okkara syrgdu fyri, at Føroyar til eina og hvørja tíð høvdu goymslur av neyðsynjavørur í minstalagi til eitt ár. Tilíkar goymslur kundi

umframti í Havn verið kringoyggjarnar, og sjálvsagt skuldi verið keypt inn í stórum nøgdum fyri at fáa neyðsynjavørurnar so biliga sum gjørligt. Annadhvørt kundi hitt almenna sjálvst staðið fyri tilíku keypum ella tað kundi latið privat innflutningsfelag keypt fyri landsins rokning, um hesi høvdu betri møguleikar at fáa vørurnar.

Í fyrstu syftu má hugsað verða um olju til fiskiflotan og tey mongu húsarhald, sum í dag eru púra heft av oljufyring. Men eisini hveiti átti at verið tikið við, so at altíð neyðgoymslur vóru tøkari. Og sjálvsagt átti at verið borið so í bandi, at hesar goymslur veruliga vóru neyðgoymslur, tað vil siga, at ikki »hol» varð sett á tær í úrtíð, men at vørurnar lógu á goymslu einans at taka til í eini neyðstøðu.

Í norskum blað stóð nú um dagarnar at lesa, at norska »Statens Kornforretning» vil leggja á goymslu meiri enn 50.000 tons av hveiti av bestu góðsku umborð á skipi uttanfyri Sandefjord. Talan er um hveiti úr Kanada, men har umframt byggja norðmenn sjálvir eina stóra goymslu á landi, eina silo, ið skal taka 60.000 tons. Noreg keppur annars eisini eini 150.000 tons av hveiti árliga úr Svøríki.

Canadiska hveitið halda norðmenn seg hava fingið fyri lagaligan pris, 63 oyru kilo.

Kanska hevði verið vert at umhugsja norsku manganagongdina viðvíkjandi goymslu av hveiti. Men undir øllum umstøðum er skilígt, at tað hevði verið ein fyrimunur fyri Føroyar at keypt í stórum, eisini av olju, nú arabisku oljulondini júst hava kunngjørt, at tey ikki fyri fyrst fara at hækka oljuprís.

Sum sagt, eg haldi avvarandi føroysku mynduleikar skuldi givið hesum tankum gætur, tí Føroyar liggja so isoleraðar sum neyvan nakað annað øki um okkara leiðir, at vandi er fyri, at vit verða avkvettir frá umheiminum, um tað ringasta skuldi hent.

Hans Jákup Poulsen

E.S.

